

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Huomattava osa työnhakijoista työllistyy ennen kuin työttömyys on pitkittynyt yli kolmen kuukauden jo nykyiselläänkin. Jos kuitenkin työnhakijan tilanne on se, että hän tarvitsee työllistymisen tueksi erilaisia palveluita, niin 40 päivän kohdalla tapahtuva porrastus tulee varsin pian työnhaun alkuvaiheessa ja todennäköisesti liian nopeasti suhteessa siihen, että työllistymisen tueksi tarvittavia palveluita olisi ehditty toteuttaa. TE-toimistoille tulostavoitteissa työnhaun alkuvaiheeseen liittyvän tavoitteena on estää työttömyyden virtaa yli 3 kuukauden ja kuntien tulevassa kannustavassa rahoitusmallissa ensimmäinen porras on 100 päivän kohdalla.

Ensimmäisen porrastuksen ulottuminen vastaavaan 100 päivän voisi näkemyksemme mukaan kannustaa niitä työnhakijoita, jotka tarvitsevat lisätukea työllistymiselleen hyödyntämään aktiivisemmin eri palveluita ennen kuin tuo 100 päivän porras ylittyy tai työttömyys pitkittyy yli kolmen kuukauden. Samalla se ei kuitenkaan ohjaisi turhaan palvelujen käyttöön niitä henkilöitä, jotka muutoinkin työllistyisivät nopeasti työnhaun alkuvaiheessa.

Huomioiden se, että huomattava osa ansiosidonnaista saavat kuuluvat jo nykyäänkin pienituloisiin, voi pian työnhaun alkuvaiheessa tapahtuva etuuden huomattava leikkaus heikentää merkittävästi henkilön tosiasiallista mahdollisuutta osallistua palveluun tai esimerkiksi varautua niihin kustannuksiin, joita työllistymistä aiheutuu jo ennen palkanmaksua. Tilastokeskuksen mukaan Eurostatin käyttämä pienituloisuuden raja on 60 % vuosittaisesta mediaanitulosta, joka vuonna 2022 oli yhden hengen taloudelle 16 910 euroa vuodessa (nettotulot n. 1 410 euroa/kk).

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäoloehto koskevasta ehdotuksesta?

Hallituksen esityksessä sitä, ettei palkkatuetussa työssä kertyisi työssäoloehto, on verrattu tasapuoliseksi suhteessa siihen, ettei muidenkaan työllistymistä edistävien palvelujen (esim. valmennukset, työkokeilu) ajalta kerry ansiosidonnaisen tai peruspäivärahan saamiseen oikeuttavaa

työssäoloehto. Esityksessä ei kuitenkaan ole huomioitu sitä, että etenkin muun kuin julkisen tai kolmannen sektorin palveluksessa toteutuva palkkatuettu työ poikkeaa luonteeltaan huomattavalla tavalla muista työllistymistä edistävästä palveluista. Palkkatuetussa työssä on kyse työsuhteesta olemisesta, ei palvelusta olemisesta. Oikeampia vertailukohteita olisivat Kaakkois-Suomen TE-toimiston näkemyksen mukaan esimerkiksi yhteishankintakoulutus ja oppisopimuskoulutus, joiden osalta työnantaja voi maksaa henkilölle työssäoloehdon kerryttävää palkkaa ja samalla saada julkista tukea koulutuksen kustannuksiin.

Samalla kiinnitimme huomiota hallituksen esityksen kohtaan, jossa todetaan ”Toisaalta muutos voi lisätä työvoimaviranomaisten kannustimia myöntää jotain muuta tukea palkkakustannuksiin kuin työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettua palkkatukea tai 55 vuotta täyttäneiden työllistämistukea. Tällainen tuki palkkakustannuksiin ei estäisi tuetun työn lukemista työssäoloehtoon, koska pelkästään tällaisella tuella tuettu työ ei olisi työttömyysturvalaissa tai työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettua palkkatuettua työtä.” Näemme että tähän sisältyy varsin merkittävä riski siitä, että tulevaisuudessa työnhakijat ovat varsin eriarvoisessa asemassa eri työllisyysalueille työvoimaviranomaisten myöntäessä joillakin alueilla tukea palkkakustannuksiin em. lakien perusteella ja osalla erilaisten omien paikallisten tukien (esim. erilaiset työllistymisasetelit) kautta.

Lausuttavaa työllistämismäärän ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

-

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehto- ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidosmuutoksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Esityksessä on arvioitu, että tulonmenetykset kohdentuvat eniten työikäisten yhden hengen talouksiin ja yksinhuoltajiin, joilla talouden tasapainon ylläpitäminen voi olla haastavaa jo nykytilanteessakin. Vaikutukset kohdentuisivat sellaisiin työnhakijaryhmiin, joissa voi Kaakkois-Suomen TE-toimiston kokemuksen mukaan jo muitakin työllistymiseen liittyviä haasteita. Huomattava osa alueemme työnhakijoista kuuluu 55-64-vuotiaiden ikäryhmään, joihin esityksessä ehdotetut muutokset vaikuttaisivat laajasti. Jos tarkastellaan esimerkiksi em. ikäryhmän näkökulmasta alueemme maantieteellistä sijaintia ja hajanaisuutta, tarjolla olevia työmahdollisuuksia, julkista liikennettä sekä työnhakijoiden tosiasiallisia mahdollisuuksia alueelliseen liikkuvuuteen, on arvioitavissa, että tulonmenetykset voivat haastaa työllistymistä entistä enemmän.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Esityksessä on tunnistettu riski siitä, että kunnilla olisi jatkossa aiempaa suurempi kannustin ohjata työttömiä työnhakijoita työvoiman ulkopuolelle, rahoitusvastuun näkökulmasta. Jos työssäoloehtoon tehtävät esitetyt muutokset tapahtuvat, on suurempi riski sille, että työvoiman ulkopuolelle ohjataan myös sellaisia työnhakijoita, joiden pääsy työmarkkinoille olisi mahdollista, syvällisemmällä ja yksilöllisemmällä palvelulla pidemmällä aikavälillä. Jos työnhakijalla on työkykyä ja edellytyksiä päästä työmarkkinoille, pitkilläkin palvelupoluilla, tulee palvelutarpeeseen vastata, eikä ohjata työvoiman ulkopuolelle. Tilanteessa on useampia näkökulmia, joissa myös asiakkaan tilanne, tavoitteet ja toiveet ovat yhä ratkaisevia kuin kunnan rahoitusvastuu.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

Kaakkois-Suomen TE-toimisto esittää huolensa siitä, että palkkatuetun työn työssäoloehdon täyttämisen muuttamisella voi olla vaikutuksia työvoiman saatavuuteen. Erilaisten kohtaantoon liittyvien ongelmien ratkaiseminen on keskeisessä roolissa tavoiteltaessa työllisyysasteen nostamista. Esityksen mukaisesti osa työnantajista ei pysty palkkaamaan henkilöitä ilman palkkatukea, tällöin työpaikka jää täyttämättä ja sillä on vaikutuksia työnantajan toimintaan. Esitetty muutos vaikuttaa siten myös olennaisesti työnhakijoiden työllistymiseen, että työnantajien toimintaedellytysten toteutumiseen.

Se, että esitetty muutos voi kannustaa eri työvoimaviranomaisia ottamaan käyttöön omia erilaisia tukimuotojaan korvaamaan työvoimapalvelujen järjestämisestä annetun lain mukaista palkkatukea tai työllistämistukea, voi tehdä tarjolla olevien palvelujen ja tukien kentän varsin sekavaksi etenkin useilla eri työllisyysalueilla toimivien yritysten näkökulmasta.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Lait on tarkoitettu tulevan voimaan 2.9.2024. Voimaantulon aikataulu on Kaakkois-Suomen TE-toimiston arvion mukaan liian nopea. Työnhaussa ja palkkatuen hakuprosessissa voi kestää kauan, ennen kuin työsuhde alkaa. Miten voidaan huomioida vireillä olevat neuvottelut työpaikasta? Koska palkkatuen käytöstä tulee sopia henkilön työllistymissuunnitelmassa, tulee näkemyksemme mukaan työllistymissuunnitelmat päivittää lainvoimaan tullessa siten, että työnhakijalla on voimassa olevan lainsäädännön mukainen ymmärrys siitä, miten palkkatuen myöntäminen hänen työsuhteeseensa vaikuttaisi ansiosidonnaisen tai peruspäivärahan työssäoloehdon täyttymiseen.

Syyskuu on yksi TE-toimiston ruuhkaisimmista ajoista kesän määräaikaisten työsuhteiden päättyessä ja opintojen (ml. työttömyysetuudella tuetut omaehtoiset opinnot) alkaessa. Samaan ajankohtaan sijoittuva lakimuutos, joka edellyttäisi työllistymissuunnitelmien päivittämistä yhdessä työnhakija-asiakkaiden kanssa, kasvattaisi entuudestaan asiakaspalveluun ruuhkautuneisuutta ja esitämmekin toiveen, että voimaantumalon ajankohtaa tarkastellaan uudelleen.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Hyvä hallinto edellyttää, että asiakas saa tarpeensa mukaista neuvontaa asiansa hoitamiseen ja häntä on opastettu hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. TE-palvelujen tehtäväkenttään liittyvä lainsäädäntö on jo entuudestaan varsin monimutkainen niin asiantuntijan kuin asiakkaan näkökulmasta. Esitetyillä muutoksilla tuo lainsäädäntö monimutkaistuu entisestään, mikä lisää neuvontavelvoitteesta aiheutuvaa kuormitusta ja vaikeuttaa sen varmistamista, että henkilöllä on riittävässä laajuudessa ymmärrys häntä ja hänen toimintaansa koskevista lain tasolla määritetyistä seikoista ja niiden välisistä usein monimutkaisista yhteyksistä.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

Palkkatuettu työ täyttää lähtökohtaisesti vain 75 % työssäoloehto ja siten myös työssäolovelvoitetta. Jos palkkatuettu työ täyttäisi jatkossa kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta, henkilöasiakas pääsisi jatkossa lyhyemmän palkkatukijakson kautta työttömyysetuudelle takaisin. Tämä kohentaisi hänen henkilökohtaista talouttaan ottamatta kantaa mahdollisiin muihin tukimuotoihin ja niiden yhteensommitteluun. Lisäksi nuorten kohdalla tämä tarkoittaisi kahdeksan viikkoa aiempaa pääsyä työttömyysetuudelle. Muutos kaikinensa voisi kannustaa työssäolovelvoitteen piirissä olevaa osallistumiseen palkkatukityöhön.

Liutu Janita
Kaakkois-Suomen TE-toimisto